

NOȚIUNILE DE COMITENT ȘI PREPUS DIN PERSPECTIVA DISPOZIȚIILOR NOULUI COD CIVIL

PREP.UNIV. ANDRADA – LAVINIA GĂITĂNARU

**Universitatea Agora, Facultatea de Drept și Științe Economice; adresă de corespondență:
România, județul Bihor, Oradea, B-dul Decebal, nr. 17, bl. C 86/A, et. 6, ap. 18, cod
410197; telefon: 0745.804.560;
e-mail: andradagaitanaru@yahoo.com**

The responsibility for the other person based on the article 1000 paragraph 3 Civil Code is the most frequently responsibility putted in practice. To protect the victim from the insolvency of the one who is responsible for the prejudice, the Civil Code establishes the indirect responsibility of the “comitent”.

Secțiunea I. Sediul reglementării

Articolul 1000 alin. 3 din Codul civil cuprinde dispoziția potrivit căreia „stăpânii și comitenții (răspund) de prejudiciul cauzat de servitorii și prepușii lor în funcțiile ce li s-au încredințat”. Spre deosebire de părinți, institutori și meșteșugari, comitenții nu sunt menționați în cuprinsul alin. 5 al art. 1000 Cod civil între cei care au posibilitatea să se exonereze de răspundere dovedind „că n-au putut împiedica faptul prejudiciabil”. În *proiectul noului Cod civil*, comitentul *nu* răspunde dacă dovedește că victima cunoștea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat cu depășirea limitelor funcțiilor încredințate (*art. 1112 alin. 3*). Rezultă astfel că, în perspectiva modificării legislative, răspunderea comitentului nu va mai putea fi calificată ca o răspundere obiectivă, în condițiile în care – potrivit *art. 1112 alin. 3 din proiectul noului Cod civil* – comitentul se poate exonera de răspundere.

Răspunderea comitentului este unul din cele trei cazuri de răspundere civilă delictuală indirectă reglementate de Codul civil, având cea mai frecventă aplicare în practica instanțelor de judecată. În consecință, comitenții răspund pentru fapta prepușilor lor și nicidecum pentru fapta proprie. Răspunderea lor este indirectă. Pentru prejudiciile pe care le cauzează răspund în mod direct înșiși prepușii, în baza art. 998-999 Cod civil. Cu toate acestea, pentru a asigura victimei posibilitatea de a obține repararea pagubei, punând-o la adăpost de eventuala insolvență a prepusului, autor al faptei ilicite, art. 1000 alin. 3 Cod civil instituie răspunderea indirectă a comitenților. Așadar, între comitent și victimă se stabilește un raport de răspundere indirectă¹²⁹.

Trebuie să precizăm că terminologia folosită de legiuitorul român la 1864 pentru a redacta textul art. 1000 alin. 3 Cod civil este, în prezent, depășită. Literatura de specialitate a subliniat că raportul dintre „stăpân” și „servitor” este, în realitate, un raport de prepușenie. Acesta este motivul pentru care, în continuare, vom analiza doar termenii de „comitent” și

¹²⁹ Ionașcu A., *Răspunderea comitenților pentru repararea prejudiciilor cauzate de prepuși*, în **Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român**, vol. II, Editura Academiei, București, 1978, p. 80

de „prepus” care, de altfel, acoperă toate ipotezele practice de aplicare a acestui caz de răspundere indirectă.

Secțiunea a II-a. Domeniul de aplicare. Noțiunile de „comitent” și de „prepus”

În determinarea domeniului de aplicare a art. 1000 alin. 3 Cod civil este necesară clarificarea înțelesului termenilor de *comitent* și de *prepus*. Trebuie precizat că terminologia folosită de legiuitorul român de la 1864, în redactarea art. 1000 alin. 3 Cod civil, este depășită de realitățile prezentului. În sublinierea acestei idei, s-a arătat că „stăpânii” și „comitenții” nu alcătuiesc două categorii de responsabili, ci numai una singură, învederându-se că și stăpânii sunt comitenți, după cum și servitorii sunt prepuși¹³⁰.

În textele Codului civil, nu se află însă o definiție a acestor termeni. Constrânse de această realitate, practica judecătorească și doctrina juridică s-au văzut nevoite să-și asume importanta sarcină a precizării conținutului lor. Astfel, pornindu-se de la constatarea că textul art. 1000 alin. 3 Cod civil se referă la o răspundere pentru fapta prepusului „în funcțiile încredințate”, există unanimitate de păreri în a se considera că *definitiv* pentru calitățile de „comitent” și „prepus” este existența unui *raport de subordonare* și că acest raport își are izvorul în *acordul realizat* între o persoană fizică sau juridică, pe de o parte, și o persoană fizică, pe de altă parte, prin care aceștia din urmă (prepusului) i s-a încredințat o anumită însărcinare de către prima (comitentul). S-a arătat că din această încredințare decurge posibilitatea pentru comitent de a da instrucțiuni, de a direcționa, de a îndruma și de a controla activitatea prepusului, acesta din urmă având obligația de a urma îndrumările și directivele primite¹³¹.

În doctrina juridică, s-a arătat că „această subordonare sau altfel spus, această dependență funcțională a prepusului față de comitent constituie nota caracteristică a raportului de prepușenie care atrage aplicarea dispozițiilor art. 1000 alin. 3 Cod civil, bineînțeles dacă sunt întrunite condițiile generale și cele specifice ale răspunderii”¹³². Comitenții sunt deci acele persoane care încredințează funcții altora, în timp ce prepușii sunt persoanele care primesc funcțiile încredințate de comitenți¹³³. Pentru a completa lipsa unei definiții legale, *proiectul noului Cod civil definește noțiunea de comitent în art. 1112 alin. 2*: „Este comitent cel care, în baza legii sau a unui contract, exercită direcția, supravegherea și controlul asupra celui care îndeplinește anumite funcții sau însărcinări în interesul său”.

Noțiunea de comitent trebuie să fie avută în vedere în înțelesul cel mai larg, cuprinzând atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice de drept privat sau de drept public¹³⁴. În acest sens, s-a făcut precizarea că „statul, județele, comunele, instituțiile care depind de administrațiile publice, societățile comerciale și orice persoană juridică sunt răspunzătoare

¹³⁰ Eliescu M., **Răspunderea civilă delictuală**, Editura Academiei, București, 1972, p. 281

¹³¹ Stătescu C., Bîrsan C., **Drept civil. Teoria generală a obligațiilor**, Editura All Beck, București, 2000, p.

236

¹³² Ibidem

¹³³ Ionașcu A., **Răspunderea comitenților pentru repararea prejudiciilor cauzate de prepuși în Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român**, vol. II, Editura Academiei, București, 1978, p. 85

¹³⁴ Hamangiu C., Rosetti Bălănescu I., Băicoianu Al., **Tratat de drept civil român**, vol. II, Restitutio, Editura All, 1997, p. 475

de daunele provocate prin actele funcționarilor și prepușilor lor în exercițiul funcțiilor ce le sunt încredințate”¹³⁵.

În doctrina juridică și în jurisprudență, este controversată problema dacă unitatea militară are calitatea de comitent al persoanei care efectuează în cadrul ei serviciul militar obligatoriu; altfel spus, dacă aceasta din urmă are calitatea de prepus al unității militare.

Deși, inițial, controversa respectivă s-a limitat la raportul militarului în termen cu unitatea militară în cadrul căreia își desfășura serviciul militar obligatoriu, ea trebuie extinsă la militarii cu termen redus și la rezerviștii concentrați sau mobilizați, deoarece, potrivit art. 3 din Legea 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare¹³⁶, și aceștia execută una din formele serviciului militar obligatoriu, iar problema recunoașterii sau negării calității de prepus a acestor persoane se pune în aceiași termeni. Pe de altă parte, se impune precizarea că problema raportului de prepușenie a acestor persoane trebuie analizată în relație cu Ministerul Apărării Naționale care are personalitate juridică și nu în raport cu unitatea militară, lipsită de o asemenea personalitate.

În doctrină, s-au exprimat două opinii divergente.

Într-o primă opinie, se neagă militarului care se află în executarea serviciului militar obligatoriu calitatea de prepus, deoarece el nu îndeplinește serviciul militar în temeiul unui acord între părți și nici în interesul unității militare, ci în baza unei obligații legale ce revine fiecărui cetățean în virtutea prevederilor constituționale¹³⁷.

Într-o altă opinie, se susține că „raportul de prepușenie între militar și unitatea militară există, deoarece nu are relevanță modul cum se naște raportul de prepușenie (prin acordul părților), ci important pentru angajarea răspunderii comitentului este ca el să direcționeze, să controleze și să supravegheze activitatea prepusului, condiție realizată în cazul militarului în termen”¹³⁸.

¹³⁵ Ibidem

¹³⁶ *Legea 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare* din 05/06/1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 120 din 11/06/1996, modificată succesiv prin: *Ordonanța de urgență nr. 38/1999 pentru modificarea și completarea Legii nr. 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare* din 05/04/1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140 din 06/04/1999; *Ordonanța de urgență nr. 96/2000 pentru modificarea și completarea unor acte normative în vederea unificării sistemului de evidență informatizată a persoanei* din 29/06/2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 308 din 04/07/2000; *Ordonanța nr. 84/2001 privind înființarea, organizarea și funcționarea serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor* din 30/08/2001, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 544 din 01/09/2001; *Ordonanța de urgență nr. 32/2003 pentru modificarea art. 37 alin. 2 din Legea nr. 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare* din 08/05/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 344 din 20/05/2003; *Ordonanța de urgență nr. 50/2004 pentru modificarea și completarea unor acte normative în vederea stabilirii cadrului organizatoric și funcțional corespunzător desfășurării activităților de eliberare și evidență a cărților de identitate, actelor de stare civilă, pașapoartelor simple, permiselor de conducere și certificatelor de înmatriculare a vehiculelor* din 15/06/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 595 din 01/07/2004

¹³⁷ A se vedea în acest sens: Eliescu M., **op. cit.**, p. 290; Stătescu C., Bîrsan C., **op. cit.**, p. 241; Ionașcu A., **op. cit.**, p. 89-90

¹³⁸ **Drept civil român. Curs selectiv pentru licență** (1996) (coordonatori Deak F., Bîrsan C., Beleiu Gh.), Editura Press Mihaela, București, 1996, p. 240

Unii autori sunt de acord cu opinia favorabilă recunoașterii calității de prepus a persoanei aflate în executarea serviciului militar obligatoriu, cu precizarea că se are în vedere calitatea de comitent a instituției cu personalitate juridică menționată mai sus¹³⁹.

Argumentele aduse în sprijinul acestei ultime opinii sunt următoarele:

- de vreme ce însăși răspunderea comitentului reprezintă expresia unei obligații legal impuse, iar textul art. 1000 alin. 3 Cod civil nu distinge cu privire la izvorul raportului de prepușenie, este de neînțeles ca să se accepte că o asemenea obligație poate fi grefată doar pe un acord de voință, cu excluderea posibilității de a-și găsi fundamentul pe o obligație de aceeași natură, în virtutea căreia unei persoane i se impune legal să încredințeze alteia funcția, iar acesteia din urmă i se impune să o primească, cât timp, în ambele situații, se instituie un raport de subordonare între prima și cea de-a doua persoană.

Desigur, nu orice subordonare impusă cuiva prin lege față de altcineva naște un raport de prepușenie. Astfel, militarul este subordonat față de comandantul de pluton, față de comandantul de companie etc., ceea ce nu înseamnă că, în executarea serviciului militar, el este prepusul acestora.

- dimpotrivă, nu s-ar vedea de ce, atunci când într-un raport juridic de subordonare necontractual, părțile urmăresc realizarea aceluiași scop (asigurarea pregătirii militare a cetățenilor pentru a fi în măsură să îndeplinească misiuni de apărare națională), raportul de prepușenie să nu se poată naște, de vreme ce, chiar aceia care neagă o asemenea posibilitate, recunosc că, în cadrul raportului comitent – prepus, prepusul este dator să-și pună activitatea în slujba scopului urmărit de comitent, să lucreze deci pentru atingerea (împlinirea) scopului respectiv, altfel spus, să urmărească realizarea acelui scop. Or, a urmări realizarea unui scop care este și al altuia, în cadrul unui raport de subordonare, nu înseamnă altceva decât a lucra în interesul acelei persoane, prin ipoteză, parte în raportul juridic respectiv.
- un argument pe care îl consideră hotărâtor în sprijinul tezei minoritare pe care autorii o susțin¹⁴⁰ îl reprezintă textul art. 5 din Ordonanța Guvernului nr. 121 din 28 august 1998 privind răspunderea materială a militarilor¹⁴¹. Conform textului „militarii răspund material pentru pagubele produse, din vina lor și în legătură cu îndeplinirea serviciului militar, terțelor persoane fizice sau juridice, la a căror reparare a fost obligată instituția publică de care aceștia aparțin”. Or, indubitabil că instituția publică de care aparține militarul care a cauzat un prejudiciu terței persoane ar putea fi mai frecvent obligată, în temeiul răspunderii civile pentru fapta altuia, răspundere care, atunci când prejudiciul a fost cauzat ex delictu, îmbracă forma răspunderii civile delictuale a comitentului pentru fapta prepusului.

¹³⁹ Lipcanu E., *Discuții cu privire la calitatea de comitent a autorităților militare cu personalitate juridică și calitatea de prepus a persoanelor care efectuează serviciul militar obligatoriu în Dreptul nr. 3/2000*, p. 64; Niculeanu C., *Argumente suplimentare privind existența raportului de prepușenie între Ministerul Apărării Naționale și militarul în termen în Dreptul nr. 10/2000*, p. 31

¹⁴⁰ Lipcanu E., *op. cit.*, p. 68; Niculeanu C., *op. cit.*, p. 33

¹⁴¹ *Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor* din 28/08/1998 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 328 din 29 august 1998 și a fost aprobată prin *Legea nr. 25/1999 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor* din 26/01/1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 34 din 28/01/1999.

Textul art. 2 din Ordonanța nr. 121/1998 ne edifică asupra cercului instituțiilor publice de care aparțin militarii la care ea se referă¹⁴², instituții care ar putea dobândi calitatea de comitenți, iar art. 7 din ordonanță definește termenul de militari, edificându-ne asupra sferei persoanelor care, în calitate de militari sunt prepuși ai instituțiilor publice respective¹⁴³.

Practica judiciară a adoptat unele soluții concordante opiniei la care se raliază și cei doi autori.

Astfel, un militar în termen a fost obligat să plătească, în solidar cu partea responsabilă civilmente – Ministerul Apărării Naționale – despăgubiri periodice unui alt militar rănit în timpul pregătirii militare, apreciindu-se că Ministerul Apărării Naționale a avut calitatea de comitent¹⁴⁴.

Într-o altă speță, un militar în termen - în timpul executării serviciului de pază - a părăsit postul și, folosind arma din dotare, a rănit o persoană, cauzându-i vătămări corporale. Instanța l-a obligat la despăgubiri, în solidar cu Ministerul de Interne, în calitate de parte responsabilă civilmente¹⁴⁵.

¹⁴² Conform art. 2 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998: „Răspunderea materială este angajată în condițiile prezentei ordonanțe, pentru pagubele în legătură cu formarea, administrarea și gestionarea resurselor financiare și materiale, provocate de militari din vina acestora și în legătură cu îndeplinirea serviciului militar sau a atribuțiilor de serviciu în cadrul Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție și Pază, Serviciului de Informații Externe, Serviciului de Telecomunicații Speciale și Ministerului Justiției”.

¹⁴³ Potrivit art. 7 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998: „Prin termenul militari, în sensul prezentei ordonanțe, se înțelege: militari în termen, militari cu termen redus, rezerviști concentrați sau mobilizați, elevi și studenți ai instituțiilor militare de învățământ, militari angajați pe bază de contract și cadre militare”.

¹⁴⁴ Trib. Suprem, s. mil., dec. nr. 75/1981, în *Culegere de decizii*, 1981, p. 325

¹⁴⁵ Trib. Suprem, s. mil., dec. nr. 30/1981, în *Culegere de decizii*, 1980, p. 336